

УКРАЇНСЬКА МОВА

УДК 81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2024.1.2/42>

Сюта Г. М.

Інститут української мови
Національної академії наук України

ВІЙСЬКОВІ ФЕМІНІТИВИ: АСИМЕТРИЧНІСТЬ ВЖИВАННЯ В ОФІЦІЙНО-ДІЛОВІЙ ТА МЕДІЙНІЙ ПРАКТИЦІ

Статтю присвячено проблемам номінації військовослужбовців в українській мові у період повномасштабного вторгнення РФ до України. Особливу увагу приділено проблематиці мовної моди, перспективам розхитування мовної норми з огляду на особливості офіційно-ділової мови військової сфери та актуальних медійних практик. Здійснено дослідження чинних норм та рекомендацій нормативних документів щодо вживання назв посад військовослужбовців, інструкцій щодо впровадження гендерночутливої мови у діловодстві. Закцентовано на недотриманні авторами медіатекстів принципів послідовного вживання фемінативів, наявності мовних хитань у межах мінітексту. Наголошено на строкатості моделей творення фемінної лексики. На основі здійсненого моніторингу наявних інтернет-ресурсів виділено такі групи фемінної лексики на позначення військовослужбовців: розчленовані аналітичні номінації з маскулінізмами в генералізувальній функції, однослівні словотвірні фемінативи, конструкції синтаксичного узгодження з маскулінізмами в генералізувальній функції, розчленовані аналітичні номінації з фемінітивами. Зафіксоване активне вживання назв жінок за ознакою військової професії у медіа свідчить про руйнування наративів «патріархального мілітаризму» паралельно з послідовним впровадженням антидискримінаційних політик у силових структурах. Однак, названі зміни відбуваються у різних мовних сферах асиметрично, що пояснюється стильовими обмеженнями, зокрема, такими особливостями офіційно-ділового стилю, як герметичність та консервативність. Спостережені тенденції свідчать про поступове визнання внеску жінок у військову сферу та формування гендерної рівності в мовній практиці. Тиск мовної норми, непослідовність вживання фемінативів може призвести до стилістичної неузгодженості. Важливим є питання уніфікації стильових підходів для досягнення консистентності в мовній практиці.

Ключові слова: фемінітив, варіантність номінації, офіційно-ділова практика, медійна практика, стильова норма, гендерно коректна комунікація.

Постановка проблеми. Загострений інтерес українського суспільства до проблеми фемінітивів, як і фемінітивізація сучасної української різностильової і різножанрової практики загалом – це не тільки наслідок гендерного зламу суспільної свідомості чи руйнування стереотипів щодо соціальної ролі жінки та її «вирівнювання» на шкалі соціальної значущості з чоловіком, переосмислення патернів жіночої поведінки, способів самореалізації тощо. Не останню роль у цих процесах відіграють також мовний смак і мовна мода.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з теорією С. Я. Єрмоленко, ці соціо- та лінгвокультурні поняття категоризують чинники збереження / динамізації літературного стан-

дарту, устійнення / розхитування норми, впливу на культуромовний рівень соціуму. Під тиском моди «новітні назви осіб жіночої статі <...>, що до сьогодні так чи так нормативно ідентифікували жіночу стать, на даному етапі розвитку його мовомислення як, умовно кажучи, «невдалі», перестали влаштовувати українськомовне суспільство (чи його окремі верстви)» [1, с. 89]. Зокрема й тому, що, на думку багатьох мовців, не вповні задовольняють сучасні запити щодо гендерно чутливої комунікації, гендерно коректної мовної поведінки тощо. При цьому не завжди належно враховується той факт, що у мові дотримання цієї гендерної коректності й толерантності аж ніяк не обмежене фемінітивами. Крім них, як слушно констатують

дослідники (А. Архангельська, М. Брус, К. Горденська, Є. Карпіловська, Л. Кислюк, Т. Космеда та ін.), «українська мова має систему нормативних засобів, за допомогою яких у разі потреби може бути ідентифікована стать жіночого референта. У такій ролі виступають численні усталені станом на сьогодні однослівні стилістично нейтральні словотвірні фемінативи (*дисертантка, дослідниця, студентка, працівниця* тощо) та маскулінізми у генералізувальній функції, використання яких породжує розчленовані аналітичні номінації (*жінка-пілот*) та факти синтаксичного узгодження (*директор прийшла, молода директор*)» [1, с. 89].

З іншого боку, реальність війни, активна участь жінок у процесах захисту України й протистояння ворогові додатково актуалізують проблему вживання фемінитивів у мові війни і текстах про війну, їх творення за нормативними моделями та використання відповідно до стильових норм.

Постановка завдання. Мета цієї статті – простежити асиметричність вживання фемінитивів в офіційно-діловій практиці військової сфери та медійних текстах військової тематики.

Виклад основного матеріалу. Нормативність моделей творення фемінитивів, зокрема й тих, що актуальні для військової сфери, чітко виписані в § 32, п. 4 «Українського правопису» 2019 року: «За допомогою суфіксів **-к-**, **-иц-(я)**, **-ин-(я)**, **-ес-** та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі. Найуживанішим є суфікс **-к-**, бо він поєднуваний з різними типами основ: *авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка* та ін. Суфікс **-иц-(я)** приєднуємо насамперед до основ на **-ник**: *верстальниця, набірниця, порадиниця* та **-ень**: *учениця*. Суфікс **-ин-(я)** сполучаємо з основами на **-ець**: *кравчійня, плавчійня, продавчійня*, на приголосний: *майстрійня, філологійня; бойкійня, лемкійня*. Суфікс **-ес-** рідковживаний: *дияконеса, патронеса, поетеса*» [10, с. 39–40].

Необхідно враховувати, що офіційно-ділова мова – достатньо герметична за своєю природою, вона повільно сприймає фемінитивні новації, а механізми й стратегії гендерного стандартування мови теж поки що тільки на етапі активного розпрацювання. Як наслідок, в офіційно-діловій практиці військової сфери (як і інших сфер суспільної діяльності) фемінитиви ще не кодифіковані як єдина граматична норма, а залишаються рекомендованим варіантом. Нормативні форми назв жінок за професіями і посадами зафіксовано у національному «Класифікаторі професій України» (зміни до нього Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України нака-

зом № 1574 від 18 серпня 2020 року) [6], а також у кількох галузевих словниках [3; 8; 9], зокрема й у «Словничку фемінитивів для прес-офіцерів та прес-офіцerek територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій» (Київ, 2018). Ці джерела ретроспективно відбивають наслідки активного кількостевого періоду реформ, пов'язаних зі становищем жінок в армії: істотного розширення переліку посад рядового, сержантського і старшинського складу для жінок, що було здійснено спеціальним наказом Міністерства оборони України у 2016 році; дозвіл офіцерам-жінкам служити на кораблях і підводних човнах у 2017 році; ухвалення закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у ЗСУ та інших військових формуваннях» у 2018 році, яким було помітно збільшено перелік посад для жінок (відкрили близько 60 бойових посад) (<http://surl.li/hawit>. Дата запити 30 серпня 2022); зняття обмежень щодо призначення жінок на офіцерські посади, зокрема й у військових частинах спеціального призначення, у 2020 році.

Проартикульовану вище тезу про герметичність офіційно-ділової мови підтверджує оприлюднена 16 квітня 2024 року на сайті Міністерства оборони України інформація про впровадження «Інструкції щодо застосування гендерно чутливої мови», яка застосовуватиметься в МОУ, Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та розвідувальному органі Міністерства оборони (<http://surl.li/svgpa>. Дата запити 16.04.2024). При цьому заступник Міністра оборони України Н. Калмикова окремо наголосила на тому, що **для військових звань фемінитиви застосовуватися не будуть** [графічно виділено нами – Г. С.].

Абсолютно суголосної позиції дотримується в царині вживання фемінитивів споріднена із МОУ силова структура – Міністерство внутрішніх справ. Визнаючи слушність рекомендацій щодо потреби застосування норм нової редакції правопису в усіх сферах суспільного життя, в МВС вважають, що в їхній офіційно-діловій практиці пріоритетними для називання посад, професій і звань є іменники чоловічого роду, оскільки «ці слова вживаються для позначення чоловіків та жінок і підкреслюють не стать людини, а її службове і соціальне становище. Що стосується використання в написанні нормативно-правових документів, то, згідно з установленою офіційно-діловою етикою, прийнято вживати слова в чоловічому роді, що ніяким чином не дискримінує права жінки» (<http://surl.li/svgto>).

На цьому тлі повільного «призвичаювання» офіційно-ділової практики силових структур до фемінітивної мовної культури, помітною є готовність максимально вживати найрізноманітніші фемінітивні утворення в усних і писемних текстах найрізноманітніших видань та інфомагенцій – і національного рівня, і регіональних.

Наші спостереження за текстами онлайн-джерел загальнонаціонального рівня багато в чому сумірні із результатами мовного моніторингу регіональних інтернет-ресурсів, здійсненого працівниками Інституту демократії ім. Пилипа Орлика (<http://surl.li/svgwy>). Зокрема, можна аргументовано стверджувати, що медіатекстах 2022–2023 рр., які розповідають про жінок у контексті війни, жінок, які служать у лавах ЗСУ, беруть участь у військових операціях або причетні до військової сфери, стрижневими одиницями мовоопису є фемінітиви *військовослужбовиця, захисниця, медикіня, речниця (Сил оборони), заступниця Міністра оборони України, командирка, артилеристка, снайперка, волонтерка*. Менш активно, однак теж показово зафіксовано назви військових звань *офіцерка, генералка, полковниця, сержантка*, назви посад *командирка*, назви професій і роду занять *десантниця, навідниця*.

Щодо фемінітивів – назв військових звань медійна практика засвідчує повний арсенал актуальних, традиційних для української мови граматичних засобів ідентифікації та маркування жіночої статі, демонструє продуктивні зразки нормативного фемінітивного словотворення [Карпіловська та ін. 2017, с. 381–382; Кислюк 2018, с. 365]. Зокрема це:

– однослівні словотвірні фемінітиви – *генералка, полковниця, сержантка, офіцерка, солдатка*, пор.: *Від кухарок до генералок: жінки в армії відвойовують своє* (<https://censor.net/ua/b3392402>. Дата запиту 10.01.2023); *Вже зараз чимало дівчат навчаються у профільних ВНЗ, скоро вони отримають офіцерські звання. І далі буде кар'єрний ріст. Тому в перспективі Україна може отримати чимало генералок* (<https://censor.net/ua/b3392402> Дата запиту 10.01.2023); *2021-го в ЗСУ з'явилася перша жінка бригадна генералка ... Тетяна Остаценко* (<http://surl.li/hawit>. Дата запиту 30.09.2022); 3 нагоди Дня захисників і захисниць України Президент Володимир Зеленський вручив орден «За мужність» III ступеня 27-річній сержантці із Канева Кролівець Верона (<http://surl.li/svgyl>. Дата запиту 2.10.2023); *Жінка в сучасній українській армії – це передусім солдатка або офіцерка, яка ціною*

власної безпеки захищає від небезпеки кожного з нас (<https://censor.net/ua/b3392402> Дата запиту 10.01.2023); *Цього року дівчатам дозволили вступати до військових ліцеїв, – зауважила офіцерка* (<http://surl.li/svgzfl>);

– розчленовані аналітичні номінації з фемінітивами – *жінка-генералка, жінка-полковниця, жінки-офіцерки* (у таких слововживаннях вбачаємо надлишкове дублювання ознаки жіночої статі), пор.: *В історії України у нас лише три жінки-генералки* (<http://surl.li/hawit>. Дата запиту 30.09.2022); *Наприклад, якщо 2001 року жінки-офіцерки становили 0,7 % від усього офіцерського складу, то 2006 року це було вже 2,25 %* (<http://surl.li/hawit>. Дата запиту 30 серпня 2022);

– розчленовані аналітичні номінації з маскулінізмами в генералізувальній функції – *жінка-генерал, жінка-полковник, жінки-офіцери*, пор.: ... *жінкою-полковником* стати значно важче, бо керівники можуть віддавати перевагу кар'єрному зростанню чоловіків (<http://surl.li/svhbg>. Дата запити 10.11.2022); ... *у кілька разів зросла кількість жінок-офіцерів, які навчаються в Національному університеті оборони імені Черняхівського* (<http://surl.li/svhbv>);

– конструції синтаксичного узгодження з маскулінізмами в генералізувальній функції – *лейтенант готова повернутися*, пор.: *лейтенант Альона Павлова-Федченко два місяці, як у декретній відпустці, – нещодавно вона вже вчетверте стала мамою. Щойно її маленька донечка стане самостійною, готова знову повернутися на службу до виконання бойових завдань на українському сході* (<http://surl.li/svhcl>. Дата запити 8.03.2020).

Прикметно, що на офіційному ресурсі Міністерства оборони військові звання, а також посади не фемінітивізовані, як це й передбачено нормами офіційно-ділової практики: *Зацікавленість присутніх викликав виступ представниці Командування Повітряних Сил – начальника групи військово-соціальної роботи УМПЗ КПС підполковника Ангеліни Кушнір. Вона зауважила, що Міністерство оборони розпочало активно просуватися у напрямку забезпечення жінкам перспективи кар'єрного зростання відповідно до рівня їхньої освіти, досвіду та результатів службової діяльності* (<http://surl.li/svhjv>. Дата запити 24.01.2020). Достатньо часто цю традицію зберігають і медіатексти: *У 2018 році першою україною, яка отримала звання генерал-майора медичної служби, стала начальник Військово-медичного управління СБУ Людмила Шугалей. У 2020 році Володимир Зеленський присвоїв звання генерал-*

майора працівниці СБУ Юлії Ланутиній (<http://surl.li/hawit>. Дата запиту 30.09.2022); *Ви ж не залишите маму, коли та хворіє?! От і Україна, яка є нашою спільною мамою, нині переживає недугу. Її мучать не лише окупанти, а й ті «свої», хто підспівує московітам, – говорить старший сержант Вероніка із псевдо «Глюкоза»* (<http://surl.li/svhkd>. Дата запиту 20.05.2021); *У Київському ліцеї імені Івана Богуна вже навчаються 20 дівчат, командиром взводу яких є бойовий офіцер молодший лейтенант Юлія Микитенко* (<http://surl.li/svhbv>); *Орден Богдана Хмельницького III ступеня молодшому лейтенантові медичної служби Аліні Михайловій – коханій загиблого військовослужбовця Дмитра Коцюбайла (Да Вінчі)* (<http://surl.li/svhlb>. Дата запиту 14.03.2023); *Присутність тендітної білоосої жінки з охайною зачіскою і легким макіяжем на війні – справжній розрив шаблонів для більшості бійців. Побратими до неї звикли і дуже пишаються, що служать пліч-опліч з такою красунею та бойовим офіцером* (<https://2plus2.ua/novyny/ulavah-zsu-zyavilasyaukrainska-lara-kroft-23-richna-krasunya-rozprovilayak-stala-strilcem> Дата запиту 30.07.2022).

Для підсумування проілюстрованої строкатості моделей фемінітивів за ознакою військового звання слухним, на нашу думку видається твердження А. Архагельської: «Варіанти фемінізованих позначень жінки є функційно й комунікативно рухомими, мобільними, і їх використання мало би зумовлюватися комунікативними намірами мовця, залежати від сфери і стилю спілкування, проте поки що воно скоріше позначене світоглядними, ідеологічними, зокрема й гендерними, а не мовними пріоритетами» [1, с. 94].

Багатокомпонентний ряд граматично різноструктурних фемінітивних кодериватів об'єднаний архісемою 'жінка, яка служить у Збройних силах України', – *військовослужбовиця, жінка-військовослужбовиця, жінка-військовослужбовець, військова, жінка-військова, жінка-воїн*. Пор.: *Військовослужбовиця 28 ОМБР <...> тижнями оббивала пороги військкомату, щоб її взяли до армії. Хотіла потрапити до десантно-штурмових військ, але дівчині відмовили, мовляв, зі зростом 156 см і вагою 35 кілограмів їй там не місце* (<http://surl.li/svhlq>. Дата запиту 14.10.2020); «В інформаційному полі зараз дуже багато інформації про *військовослужбовиць*. Жіноцтво в армії певною мірою культивується <...>. Водночас на бойових посадах жінок меншість», – *каже Катерина* [Катерина Приймак] (<http://surl.li/svhbg>. Дата запиту 10.11.2022); *В українському сус-*

пільстві військовослужбовицю вже сприймають спокійно і без зайвого пафосу, не як феномен – а як фахову професіоналку (<http://surl.li/svhmv>. Дата запиту 21.01.2021); *Нині в армії проходить службу й працює понад 58 тисяч жінок на різних спеціальностях. Більше 30 тисяч з них – це військовослужбовиці* (<http://surl.li/svhmv>. Дата запиту 21.01.2021); «Ми прагнемо підняти оперативну ефективність за рахунок якісних умінь і навичок *жінок-військовослужбовиць*<...>», – сказав Сергій Наєв, Командувач Об'єднаних сил Збройних Сил України (<http://surl.li/svhog>. Дата запиту 23.09.2021); *В українській армії чимраз більшу роль відіграють жінки-військовослужбовиці – навіть у її бойових підрозділах* (<http://surl.li/svhow>. Дата запиту 12.02.2022); *Замість підкреслювання оцієї готовності та мобільності до бою солдатів обох статей, зокрема жінок-військових – образ жінки-військової подається в цілком небойовому дусі. <...> Саме такий сенс свідомо чи несвідомо закладається в жінку-військову, якщо її змушують крокувати у формі на лакованих підборах головною вулицею країни на річницю Незалежності держави* (<http://surl.li/svhpe>. Дата запиту 08.07.2021); *За даними Міністерства оборони, жінок-військових в ЗСУ нині близько 40 тисяч* (<https://censor.net/ua/b3392402>. Дата запиту 10.01.2023); *ТМ "Anabel Arto" до Дня захисника України ініціювали соціальний проєкт "Жінка-Воїн в першу чергу Жінка". Його мета звернути увагу суспільства до жінок-воїнів, жінок фронту, які на рівні з чоловіками виконують військові обов'язки, але часто залишаються без уваги* (<http://surl.li/svhlq>. Дата запиту 14.10.2020); *2017 року Валерія Бурлакова повернулася з фронту. З війни її забрав син. Тимуру – рік і три місяці. Він, як справжній син жінки-воїна, мужньо витримує всі мамині зустрічі, презентації, пресконференції* (<http://surl.li/svhpx>. Дата запиту 6.12.2019)

Чіткішу структурну послідовність засвідчують у мові українських масмедіа слововживання захисниця (зафіксований у СУМ [Т. III, с. 379], однак у сучасних умовах розвинув нове значення), неофемінітиви ветеранка, волонтерка. Пор. *Що готові захищати Батьківщину зі зброєю в руках, жінки довели і в 2014-ому, і в 2022-ому. Але між цими роками багато що змінилося. Захисниця побільшало, й ставлення до них в суспільстві в армії змінилося на краще* (<https://censor.net/ua/b3392402>. Дата запиту 10.01.2023); *У 2014 році волонтерка Яна Зінкевич заснувала медичний батальйон «Госпітальєри», найвідоміший*

волонтерський медичний батальйон, який брав участь у всіх найзапекліших боях 2014–2016 років (<http://surl.li/svhog>. Дата запиту 23.09.2021); Жінки просили засоби гігієни, шампуні, фени, антиперспіранти, гелі та мило. Такі списки ми отримували не від усіх підрозділів, але в деяких попит на це все ж є, – зауважує **волонтерка** (<http://surl.li/svhbg>. Дата запиту 10.11.2022); **Ми приїхали на центр розподілення, там була жінка, старша за мене, ветеранка АТО й ООС.** (<http://surl.li/svhs1>).

Постульованим у новітніх нормативних документах, яким є згадана вже вище «Інструкція щодо застосування гендерно чутливої мови» (<http://surl.li/svgra>), прагненням до гендерної толерантності й настанова на впровадження гендерно чутливої мови у війську можна пояснити показове для напівофіційної військової комунікації вживання словосполук – поєднань фемінітива і маскулінітива. Зазвичай вони сполучені єднальним сполучником *і, та, й*, або ж розділовим *чи*. Наприклад: *У суспільстві і досі існують потужні стереотипи щодо сучасних захисниць і захисників. Зокрема, щодо того, хто нас захищає. <...> майже третина населення досі не усвідомлює, що ветеран чи ветеранка – це вчорашній захисник чи захисниця, часто дуже молодий.* (<https://sensor.net/ua/b3392402>); *...крокування ветеранів і ветеранок досі незакінченої війни зустрічали захоплено та з подякою* (<http://surl.li/svhtk>. Дата запити 08.07.2021). Такий спосіб «долання гендерних стереотипів» релевантно відбиває особливості не тільки медійного, а й офіційно-ділового мовомислення. Достатньо згадати, що 2021 року назву Дня захисника України було змінено на *День захисників і захисниць України*. Також макрокерним для суспільства може слугувати той факт, що Президент України у своїх промовах систематично й послідовно звертається до *захисників і захисниць, волонтерок і волонтерів*.

Заради об’єктивності й граматичної коректності окреслення «фемінітивної ситуації» в мові сучасних українських медіа варто наголосити, що не всі автори текстів дотримуються принципу послідовного вживання чи невживання (ігнорування) фемінітивів. Відтак в межах одного речення або ж мінітексту спостерігаємо фемінітивні хитання: *Тепер жінка в армії може займати майже будь-яку бойову посаду. В Україні уже є чимало артилеристок, керівників гармат, снайперок. Є навіть інструкторки з глибоководного дайвінгу* (<https://sensor.net/ua/b3392402> Дата запити 10.01.2023); *Вона [жінка – Г. С.] також має право обирати, ким їй бути – кухаркою, психологом чи снайпер-*

кою (<https://sensor.net/ua/b3392402> Дата запити 10.01.2023); *Вона вчилася на перекладача англійської та німецької мов, працювала брендменеджером фармакологічної фірми. Без вагань молода дівчина відмовилася від мирного життя і стала розвідницею штурмової групи батальйону «Айдар»* (<http://surl.li/svhpx>. Дата запити 6.12.2019); *Ірина Іванюш – ветеранка, доброволець, учасниця російсько-української війни. Медсестра, яка врятувала десятки життів, а після підірвалася на міні та втратила дві ноги та пошкодила око* (<https://life.pravda.com.ua/society/2020/10/14/242686> Дата запити 14.10.2020); *Незалежно від віку та військового досвіду, на перший погляд – тендітні жінки, які в мирному житті були науковцями, журналістками, перекладачками й т.ін., виносили на своїх плечах бойових товаришів з поля бою, були відмінними снайперами, ходили у розвідку* (<http://surl.li/svhpx>. Дата запити 6.12.2019). Одна із ймовірних причин таких хитань – сумнів авторів у граматичній коректності, естетичній сприйнятності того чи того фемінітива, чутливість до потенційних лексичних лакун в арсеналі назв жінки за ознакою професії, роду занять тощо. Також – непризвичаєність до певного словживання, надто ж якщо на втора «тисне» стильова норма офіційного-ділової комунікації. Це ймовірна причина появи стилістично й граматично неоднорідних текстів, коли, наприклад, посада, фах, спеціальність, здібності жінки вербалізовані фемінітивом, а військове звання – традиційно іменником чоловічого роду, пор.: *Раніше вона [Любов Плаксюк – Г. С.] працювала вчителькою історії, але у 2016 році вступила до лав ЗСУ. Жінка пройшла шлях від радіотелефоністки до командирки відділення управління. ... Встигла повоювати на сході та здобути звання молодшого лейтенанта* (<http://surl.li/svhur> Дата запити 27.05.2022); *Жінки можуть бути ефективними лідерками та офіцерами, – сказав Сергій Наєв, Командувач Об’єднаних сил Збройних Сил України* (<http://surl.li/svhog>. Дата запити 23.09.2021).

Руйнування наративів “патріархального мілітаризму” засвідчують активно вживані в сучасних медійних текстах найрізноманітніші назви жінок за ознакою військової професії – *снайперка, піхотинка, кулеметниця, стрільчиня, мінометниця, гранатометниця аеророзвідниця, дронщиця, пармедиканія та ін.* Пор.: *Снайперка Емеральд відповіла, чи повернеться на фронт після пологів* (<http://surl.li/svhvu>. Дата запити 5.03.2023); *...нині українські жінки беруть участь у всіх аспектах дій на фронті. Вони живуть у підрозділах як*

волонтерки, служать бойовими медикнями, піхотинками, снайперками, кулеметницями. <...> Співачка й ведуча Анастасія Шевченко, відома під псевдонімом «Стасік», після 24 лютого повернулася до лав ЗСУ – 2014 року вона була **стрільчиною-санітаркою та інструкторкою** із само- і взаємодопомоги (<http://surl.li/svhog>. Дата запити 23.09.2021); Валерія Бурлакова – **ветеранка** російсько-української війни, **журналістка, мінометниця**. Спочатку їздила на фронт як кореспондент, але згодом приїхала писати репортаж у Піски, і залишилася у добровольчому підрозділі "Карпатська Січ" (<https://life.pravda.com.ua/society/2020/10/14/242686>. Дата запити 14.10.2020); У 2015 році у відповідь на виклики, що поставали перед жінками, виник рух «Невидимий батальйон», серед засновниць якого – **аеророзвідниця** Марія Берлінська (<http://surl.li/svhog>. Дата запити 23.09.2021); Також вона [Рина Тишко] наголосила, що мала досвід спілкування з **аеророзвідницями**, які вимушені одягати бронезилети, що не підходять їм за розміром та параметрами, оскільки інших варіантів просто немає (<http://surl.li/svhus>); ...**треба розуміти, що ти там** [на фронті – Г. С.] **запропонуєш. І перше запитання, яке тобі ставлять: «Привіт, ти хто? Парамедик чи дрониця?»**. Тому зараз є такі два найреальніші шляхи. Ти **парамедикня**, знаєшся на аеророзвідці, умієш керувати дронами – значить, їдеш на передову. Є ще третій шлях – **дівчата-снайперки** (<http://surl.li/svhyi>. Дата запити 08.05.2023); ...**командир підбирає особовий склад не за принципом жінка-чоловік, а лише за професійними якостями. Якщо жінка хоче бути водоласкою,**

спецпризначенкою, морською піхотинкою, вона може це зробити, якщо відповідає рівню фізичної й професійної підготовки. (<http://surl.li/svhmv>. Дата запити 21.01.2021); ...**є чимало живих ветеранок, учасниць бойових дій майже всіх військових спеціальностей у різних родах військ – від бойових медиків до кулеметниць, гранатометниць, розвідниць, стрільчинь зенітних установок, командирок бойових взводів. Їхні історії відомі й оприлюднені. Деякі з таких жінок загинули** (<http://surl.li/svhtk>. Дата запити 08.07.2021); **За контрактом вона двічі по три роки служила кулеметницею-гранатометницею** (<http://surl.li/svhyi>. Дата запити 08.05.2023); ... **моя офіційна посада – водійка. Мене настільки не хочуть бачити на посаді стрільчині, хоча я і виконую всі стрілецькі функції** (<http://surl.li/svhyi>. Дата запити 08.05.2023). Прикметна стильова ознака більшості наведених ілюстрацій – не одиничне, а каскадне вживання фемінітивів, що підтверджує їх текстотвірну актуальність та органічність для сучасної медіапрактики.

Висновки із дослідження і перспективи в цьому напрямку. Кардинальна зміна національної політики та ідеології сприймання й адекватного оцінювання жінки як дієвої одиниці Збройних сил України в час війни релевантно рефлексує у мові кратним збільшенням кількості військових фемінітивів та їх активним входженням у сучасну мовну практику і в мовну свідомість українців, а отже – засвідчує формування й утвердження гендерної культури в мові. При цьому асиметрія вживання цих одиниць в офіційно-діловій практиці і в мові медіа ще дуже помітна.

Список літератури:

1. Архангельська А. М. *Femina cognita*. Українська жінка у слові й словнику. Київ, 2019.
2. Брус М.П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ, 2019. 440 с.
3. Вебсловник жіночих назв української мови / укладачка О. Синчак; наук. ред. Ганна Дидик-Меуш; науковий консультант В. Старко. Львів, 2022. https://r2u.org.ua/html/femin_details.html
4. Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П., Клименко Н. Ф., Критська В. І., Пуздирева Т. К., Романюк Ю. В. Вплив суспільних змін на розвиток української мови: Монографія / за ред. Є. А. Карпіловської]. Київ, 2017.
5. Кислюк Л. П. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку : монографія. Київ, 2017.
6. Класифікатор професій України ДК 003: 2005. Харків, 2006.
7. Космеда Т.А. Сучасний стан розробки гендерної проблематики в Україні // Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика. Харків – Дрогобич: Коло, 2014, С. 59–92.
8. Словник фемінітивів. <https://genderid.org.ua>
9. Плачинда Г. Словничок фемінітивів для прес-офіцерів та прес-офіцерок територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Київ, 2018. https://www.wicc.net.ua/media/Slovnuk_fem.pdf
10. Український правопис / Нац. акад. наук України ; ред. Є. І. Мазніченко, В. Є. Македон, С. В. Шарбанова. Київ : Наукова думка, 2019. 390, [1] с.

Siuta G. M. MILITARY FEMINITIVES: ASYMMETRY OF USAGE IN OFFICIAL AND MEDIA PRACTICE

The article is about the problems of naming servicewomen in the Ukrainian language during the period of the Russian Federation's full-scale invasion of Ukraine. Special attention is paid to the problems of language trends, the prospects of loosening the language norm in view of the peculiarities of formal language of the military sphere and current media practices. A study of the current norms and recommendations of regulatory documents regarding the use of job titles of female military personnel, instructions for the implementation of gender-sensitive language was carried out. The author emphasized on problem of non-consistent use of the principles of of feminatives by the authors of media texts, the presence of language fluctuations within the minitext. Accent is placed on feminine vocabulary models of creation variety. On the basis of the monitoring the available Internet resources, the following groups of feminine vocabulary were selected for the designation of female military personnel: disarticulated analytical nominations with masculinisms in the generalizing function, one-word word-forming feminatives, constructions of syntactic agreement with masculinisms in the generalizing function, disarticulated analytical nominations with feminatives. The mentioned active use of women's names according to the military profession in the media indicates the destruction of the narratives of "patriarchal militarism" in parallel with the consistent implementation of anti-discrimination policies in the power structures. However, these changes occur asymmetrically in different linguistic spheres, which is explained by stylistic restrictions, in particular, features of official business style, such as tightness and conservatism. The observed trends indicate the gradual recognition of the contribution of women to the military sphere and the formation of gender equality in language practice. The pressure of the language norm, the inconsistency of the use of feminatives can lead to stylistic inconsistency. The unification of stylistic approaches to achieve consistency in language practice is crucial.

Key words: *feminative, nomination variety, formal language practice, media practice, style norm, correct gender communication.*